

Śląska Akademia Medyczna Wydział Opieki i Oświaty Zdrowotnej w Katowicach
Medical University of Silesia Department of Didactics and Health Care in Katowice

BOGUSŁAWA BANASZAK – ŻAK, DOROTA DOBRZYŃ

***The job of guardians, who carry out
a service protective towards adults***

Praca opiekunek świadczących usługi opiekuńcze osobom starszym

WSTĘP

Współcześnie w Polsce jesteśmy świadkami – podobnie jak i innych krajach europejskich wzrostu odsetka ludzi w wieku podeszłym. Zjawisko to związane jest z wieloma czynnikami, a przede wszystkim ze zmniejszonym przyrostem naturalnym i przedłużeniem życia ludzkiego na skutek poprawy warunków życia i znacznego rozwoju medycyny.

Charakterystycznym zjawiskiem demograficznym dla schyłku dwudziestego wieku jest tzw. „siwienie siwych”, czyli zwiększanie się w odsetkach i w liczbach bezwzględnych liczby ludzi najstarszych..(1).

Sytuacja wymaga dostosowania się społeczeństwa do zwiększonej liczby osób starszych i zmieniających się potrzeb starszego pokolenia, również zapewnienia starszym osobom profesjonalnej opieki.

Celem tej pracy było poznanie pracy opiekunek zajmujących się pomocą ludziom starszym w ramach organizacji rządowych i pozarządowych.

MATERIAŁ

Badaniem objęto:

1. 3 osoby na stanowisku kierowniczym Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża,
2. 45 opiekunek, które zajmują się opieką nad ludźmi starszymi,
3. 118 osób starszych będących pod opieką tych organizacji.

Badania były przeprowadzone w Ośrodku Pomocy Społecznej w Gliwicach, w Oddziale Polskiego Czerwonego Krzyża w Gliwicach oraz w domach podopiecznych.

Polski Czerwony Krzyż w Gliwicach w roku 2003 zatrudniał 54 osoby na pełnym etacie opiekunki oraz 120 osób na umowę - zlecenie na określone godziny. Badanie było przeprowadzone wśród 45 opiekunek co stanowi 83% wszystkich zatrudnionych na pełny etat osób.

Pod opieką PCK w Gliwicach znajdowało się 304 osoby, którym świadczono: usługi opiekuńcze podstawowe dla 219osób, usługi opiekuńczo – rehabilitacyjne dla 44 osób, usługi opiekuńcze specjalizacyjne dla 41 osób.

Badania przeprowadzono wśród 45 kobiet, będących opiekunkami PCK. Wiek badanych wynosił od 20-57 lat. Najliczniejszą grupą stanowiły osoby w przedziale wiekowym od 40 - 49 lat tj. 44,5% (20 osób) oraz od 50-57 lat tj. 33,3% (15 osób).

Ponad połowa opiekunek miała wykształcenie średnie – 51% (23 osoby), zawodowe – 35% (16 osób), pomaturalne – prawie 9 % (4 osoby), natomiast wyższe tylko 4% (2 osoby). Większość kobiet miała duże doświadczenie zawodowe. Ponad 44% kobiet (20 osób) pracowało od 16-25 lat, a 33% (15 osób) od 5-15 lat. 82% badanych (37 osób) miało 5 letnie doświadczenie w opiece nad ludźmi starszymi.

METODA

Badania przeprowadzono na podstawie anonimowego kwestionariusza opracowanego w dwóch wersjach: dla pracowników organizacji na stanowisku kierowniczym oraz wykonawczym.

Kwestionariusz dla opiekunek zajmujących się opieką w ramach PCK zawierał 8 pytań otwartych i półotwartych, które dotyczyły wykonywanych czynności przy podopiecznym, współpracy z innymi osobami w zapewnieniu optymalnej opieki, najczęstszych problemów w pracy z ludźmi starszymi, stosunku ludzi starszych do opieki, oraz zmian jakie nastąpiły w opiece nad ludźmi starszymi.

Badania przeprowadzono w okresie od września do grudnia 2003 roku w Gliwicach.

WYNIKI

Usługi opiekuńcze są świadczone w mieszkaniu osoby, która potrzebuje pomocy. Na podstawie decyzji administracyjnej Ośrodek Pomocy Społecznej przyznaje usługi opiekuńcze takie jak: usługi gospodarcze – zakupy, sprząatanie, gotowanie, załatwianie spraw urzędowych, usługi pielęgnacyjne – mycie, kąpanie, ubieranie, pomoc dla osób chorych, prześcienie łóżka, zapobieganie odleżynom i odparzeniom, karmienie, usługi specjalistyczne wymagające specjalistycznej formy pielęgnacji, rehabilitacji fizycznej, terapii medycznej. [2]

Wśród najczęstszych czynności jakie wymieniały opiekunki PCK w opiece nad ludźmi starszymi było: sprząatanie 91% (41osób), zakupy 82% (37 osób), gotowanie 55,5% (25 osób), mycie chorego 49% (22 osób), załatwianie wizyt lekarskich 33% (15 osób), codzienna pielęgnacja – 31% (14 osób), załatwianie spraw bieżących – 29% (13 osób), ponadto podawanie leków, przynoszenie opału i palenie w piecu, załatwianie spraw urzędowych, opłaty, pranie, karmienie, spacer, zmiana ubrania, mycie okien, wykonywanie opatrunków, mierzenie ciśnienia, gimnastyka.

Z badań wynika, że prawie 79% podopiecznych żyje samotnie, dlatego do opieki nad osobą starszą nie wystarcza tylko pomoc opiekunki. Ponad 35% (16 osób) ankietowanych opiekunek określiła, że nikt z nimi nie współpracuje, w opiece nad ludźmi starszymi, 29% (13 osób) odpowiedziało, że współpracują z rodziną, sąsiadami, znajomymi, pielęgniarką środowiskową.

Opiekunki napotykały różne problemy w opiece nad ludźmi starszymi. Tylko 7% ankietowanych (3 osoby) stwierdziło, że nie miało problemów w pracy z ludźmi starszymi. Najczęściej udzielały takich wypowiedzi: „ chorzy mają mało pieniędzy i nie wystarcza im na utrzymanie i leki”- ponad 15,5% (7 osób), „osoby starsze mają często trudny charakter i wykazują brak zrozumienia” – ponad 15,5% (7 osób). Inne wypowiedzi to: „ pacjenci uważają, że za krótko u nich przebywam, denerwują się jak odchodzę” , „ Opieka Społeczna wykazuje brak zrozumienia”, „ przydałoby się łóżko szpitalne dla chorych obłożnie”, „przy-

kre jest palenie papierosów przez starsze i chore osoby”, „uciążliwe są dojazdy do pracy i duża odległość między podopiecznymi”, „często spotykam się z ponizaniem opiekunki, sprowadzaniem jej do roli służącej i wykorzystywaniem”, „ przy pracy z osobami leżącymi potrzebna jest pomoc drugiej osoby”. Nierzadko osoby sprawujące opiekę nad ludźmi starszymi w ich domach posądzane są o kradzież. Starsi ludzie zapominają gdzie położyli pieniądze, przedmioty.

Pomimo tylu problemów w pracy opiekunek, ponad 84% (38 osoby) uważało, że podopieczni byli zadowoleni z opieki udzielanej przez opiekunki.

Jednak 16% ankietowanych (7 osób) odpowiedziało, że podopieczni różnie reagowali na ich pracę i nie zawsze byli zadowoleni z opieki. Potwierdziły to wypowiedzi kierowników zarządzających opieką nad ludźmi starszymi. Z wypowiedzi kierowników wynika, że są osoby starsze, które nigdy nie są zadowolone z pracy opiekunek . Może to być spowodowane wiekiem, chorobą, doświadczeniami życiowymi. Są to osoby starsze, które kilka razy zmieniają opiekunki i żadna nie jest dla nich odpowiednia.

Z badań wynika, że 60% opiekunek (27 osób) nie zauważyło żadnych zmian w ciągu kilku ostatnich lat w opiece nad ludźmi starszymi. 40% opiekunek uważało, że zmiany są zauważalne i polegają na większych możliwościach w opiece i większym wyborze sprzętu rehabilitacyjnego, środków pielęgnacyjnych, lepszej jakości usług.

Jednocześnie opiekunki uważały, że zmienił się system finansowy usług opiekuńczych. Ze względu na pogorszenie się sytuacji materialnej ludzi starszych nie stać ich na wykupienie większej ilości godzin potrzebnej opieki.

Wg ankietowanych opiekunek, aby podnieść jakość opieki nad ludźmi starszymi należałoby zwiększyć liczbę godzin opieki przyznawanych przez Ośrodek Opieki Społecznej.

Opiekunki obawiają się corocznych przetargów organizowanych na usługi opiekuńcze. Obawiają się, ich organizacja nie wygra przetargu na usługi opiekuńcze, co grozi utratą pracy. Poza tym osoby starsze przywiązują się do opiekunki jak do członka rodziny, ale niestety przez obecną politykę są narażeni na ciągłe zmiany personalne.

Wg ankietowanych opiekunek, przeszkodą w załatwieniu wielu spraw jest biurokracja.

Poważnym problemem opiekunek jest brak profesjonalnych łóżek w domu chorego, które ułatwiłyby pielęgnację chorego w domu (mycie, zmianę pozycji, podnoszenie), zapewniłyby dostęp do chorego ze wszystkich stron łóżka. Często w warunkach domowych jest to niemożliwe. Podopieczni leżą na tapczanach lub niskich łózkach.

OMÓWIENIE

Problematyką organizacji społecznych zajmuje się „Stowarzyszenie Klon/Jawor”, prowadzi także badania naukowe na ten temat.[3] Badania Czekanowskiego i Jaworskiej ukazują istotne znaczenie pomocy społecznej w życiu ludzi starszych.[4,5]Jednak problem pracy opiekunek zajmujących się osobami starszymi jest jak dotąd niezbadany. Warto kontynuować badania na ten temat, aby podnieść jakość opieki nad ludźmi starszymi i wprowadzić udoskonalenia.

WNIOSKI

1. Najczęstszymi czynnościami wykonywanymi przez opiekunki PCK w opiece nad ludźmi starszymi było: sprzątanie, zakupy, gotowanie, mycie chorego, załatwianie wizyt lekarskich, codzienna pielęgnacja oraz załatwianie spraw bieżących.
2. Opiekunki najczęściej zajmowały się samotnymi, chorymi osobami starszymi. Pomoc i współpraca innych osób w wielu przypadkach jest niezbędna aby zapewnić prawidłową

- opiekę. Większość opiekunek do pomocy w opiece nad chorym angażuje rodzinę, sąsiadów, znajomych czy pielęgniarkę środowiskową.
- Opiekunki spotykają się z różnymi problemami w swojej pracy. Najczęstszymi problemami w pracy opiekunek były: ciężka sytuacja materialna ludzi starszych oraz za mała ilość godzin na opiekę przyznawana przez OPS, trudny charakter niektórych podopiecznych, odmowa współpracy.
  - Poważnym problemem opiekunek jest brak profesjonalnych łóżek w domu chorego, które ułatwiłyby pielęgnację chorego w domu (mycie, zmianę pozycji, podnoszenie), zapewniłyby dostęp do chorego ze wszystkich stron łóżka.
  - Większość opiekunek nie zauważyła żadnych zmian w ciągu kilku ostatnich lat w opiece nad ludźmi starszymi. 40% uważało, że zmiany są zauważalne i polegają na większych możliwościach w opiece i większym wyborze sprzętu rehabilitacyjnego, nowoczesnych środków pielęgnacyjnych, lepszej jakości usług.
  - Większość opiekunek uważała, że niezbędne jest zwiększenie liczby godzin na opiekę oraz zwiększenie dostępu do profesjonalnego sprzętu do opieki nad ludźmi starszymi.

PIŚMIENNICTWO:

- Bilikiewicz A.: „Diagnostyka zespołów otępiennych”, w „Postępy psychiatrii i neurologii”, 1994,4,s.13-19.
- Ustawa o Opiece Społecznej z dn. 29 listopada 1990 roku (Dz.U. z 1998r Nr.64, poz. 414).
- Vademecum Seniora. Przewodnik po uprawnieniach. Stowarzyszenie KLON/Jawor Warszawa 2002.
- Synak B.: „Ludzie starzy w warunkach transformacji ustrojowej”. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2000.
- Synak B.: „Polska starość”. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2000.

STRESZCZENIE

Coraz większa liczba osób starszych i zmieniających się potrzeb starszego pokolenia wymaga dostosowania się społeczeństwa do zapewnienia starszym i schorowanym seniorom godnej opieki.

Celem tej pracy jest poznanie pracy opiekunek zajmujących się pomocą ludziom starszym w ramach organizacji zajmujących się pomocą dla ludzi starszymi.

Badaniem objęto 45 opiekunek, które zajmują się opieką w ramach działalności Polskiego Czerwonego Krzyża w Gliwicach.

Opiekunki zajmujące się pomocą stykają się z bardzo różnymi problemami w swojej pracy. Wykonują wiele różnych prac przy chorych podopiecznych ale również pokazują gotowe rozwiązania jak ulepszyć opiekę aby była bardziej profesjonalna.

SUMMARY

More and more number of adults and variable necessities of elder generation takes of society's adjustment to assurance a deserving care for adults and seniors, who are ill. Recognition of the job of guardians, who look after adults for organization, which deals with it, is an aim of research.

Research carried out with 45 guardians, who take care for "Polski Czerwony Krzyż" in Gliwice.

In this job guardians, who take care, run up against very many problems. They carry out a lot of works on the sick charges, but they show also ready solutions to improvement a care to be a more professional.